

2. Вербицький В.В. (2010). *Сутність управління навчальним закладом*. Науковий вісник Донбасу. №3. С. 1-7. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN11/10vvvunz.pdf>
3. Даниленко Л., Карамушки Л. (2003). *Освітній менеджмент: навчальний посібник*. К. 144 с.
4. Щоголева Л., Вознюк В. (2014). *Стратегічне управління освітнім закладом як соціальною системою*. Нова педагогічна думка. № 2. С. 237-240. URL: <http://stationline.org.ua/pedagog/106/18858-strategichne-upravlinnya-osvitnim-zakladom-yak-socialnoyu-sistemoyu.html>
5. *Про освіту*: Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII (із змінами від 06.06.2019 р. №2745-VIII). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html
6. Павлютенков Є. М. (2011). *Мистецтво управління школою*. Х.: Основа. 320 с.
7. Лебідь О.В. (2017). *Принципи стратегічного управління загальноосвітніми навчальними закладами*. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». № 1 (13). С. 312-320. URL: <http://pedpsy.duan.edu.ua/images/stories/Files/2017/51.pdf>
8. Мусієнко О. *Базові принципи і функції моделювання організаційної структури управління ЗНЗ в умовах інноваційного розвитку 12-річної школи*. Нова педагогічна думка. Статті Online. URL: <http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/19580-bazovi-principi-i-funkci%D1%97-modelyuvannya-organizacijno%D1%97-strukturi-upravlinnya-zagalnoosvitnogo-navchalnogo-zakladu-v-umovax-innovacijnogo-rozvitku-12-richno%D1%97-shkoli.html>

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ САНАТОРНОГО ТИПУ

Вікторія Мізюк

к.пед.н., доцент, докторантка

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Антоніна Мандриченко

магістрантка

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

За даними Міністерства освіти і науки та Міністерства охорони України, відсоток дітей, які хворіють на ті чи інші хронічні хвороби, з кожним роком не зменшується, а збільшується. За цих обставин тривале санаторно-курортне лікування стає необхідним для багатьох школярів. Проходить це лікування у закладах загальної середньої освіти санаторного типу. Відповідно до «Положення про загальноосвітню школу-інтернат та загальноосвітню санаторну школу-інтернат», загальноосвітня санаторна школа – це «загальноосвітній навчальний заклад I-II, I-III ступенів з відповідним медичним профілем, що забезпечує реалізацію права дітей, які потребують тривалого лікування та реабілітації, на загальну середню освіту по положенню» [1].

У санаторних загальноосвітніх закладах школярі не лише отримують лікувально-відновлюючі процедури, а й проживають і навчаються. Для ефективного проходження лікування та навчання дітей відповідного віку важлива їх швидка адаптація до умов закладу, до нового колективу.

Відомо, що на адаптацію дитини у звичайній школі впливають багато факторів. В. В. Нечипоренко зауважує, що учні освітніх закладів санаторного типу відчують як загальні, так і специфічні труднощі. Загальні труднощі адаптації пов'язані з певним віковим періодом, а до специфічних відносяться особливості і обмеження, які накладає режим закладу

на життєдіяльність; тимчасовий відрив від сім'ї, обмеженість у соціальних контактах, тобто спілкування з обмеженим колом осіб та інше [2]. Отже, проблема адаптації дітей при організації освітнього процесу у закладах санаторного типу є пріоритетна і потребує додаткового вивчення.

Історія розвитку психології показує, що практично всі психологічні школи внесли свою частку в дослідження адаптації. Сутність, функції адаптації специфічно розглядалися в межах психоаналітичного напрямку (Г.Гартман, А.Фрейд, А.Адлер), когнітивного (Ж. Піаже), соціологічного (О.Торфлер, Є.Фром, Ф.Хайек) та інших. Ми розглянемо особливості практичної адаптації дітей у спеціалізованому закладі санаторного типу, який спеціалізується на хворобах опорно-рухового апарату і кістково-суглобової системи.

Відповідно до словника поняття «адаптація» походить від латинського «adaptatio», що перекладається як «пристосування», і у загальному плані являє собою «процес пристосування системи до навколишнього середовища без втрати своєї ідентичності» [3, с. 19]. На рівні психології дитини процес адаптації пов'язують з процесом «взаємодії особистості із середовищем, при якому особистість повинна враховувати особливості середовища й активно впливати на нього, щоб забезпечити задоволення своїх потреб» [4, с. 252].

У літературі найчастіше розглядають адаптацію учнів 1-х, 5-х і 9-х класів, коли відбувається перехід учнів з одного рівня освіти на інший. Вчені зазначають, що стандартна тривалість періоду адаптації учнів у середньому становить від 5-6 тижнів до пів року. Цей період, за словами Л. І. Березовської і М. А. Смоляк може супроводжуватись високою тривожністю, зниженням рівня самооцінки, нестабільним емоційним станом. Ознаками успішної адаптації є: стабільно позитивний емоційний стан, відсутність внутрішнього напруження, продуктивність в основній діяльності. В іншому випадку відбувається дезадаптація, для якої характерно «стани тривожності, фрустрації, депресії, нестача впевненості в собі, невротичні прояви» [4, с. 256-257].

Під час проведення нашого дослідження ми спостерігали, що, як правило, швидше адаптуються діти, в яких уже був досвід проживання не в домашніх умовах, наприклад, коли діти вже відпочивали у дитячому оздоровчому таборі, санаторії. Таким дітям легше звикнути до умов, загальному режиму санаторної школи-інтернату.

До іншої категорії відносяться діти, батьки яких більше уваги приділяють вихованню у дітей самостійності і відповідальності, або які до приїзду в санаторну школу-інтернат відвідували якійсь секції чи гуртки. Процес адаптації у таких дітей проходить досить успішно, вони комунікативні, активні, швидко адаптуються в дитячому колективі, знаходять нових друзів. Результати спостережень показали, що ці діти, починаючи з перших днів перебування, проявляють активність у підготовці і проведенні різних виховних і пізнавальних заходах.

Складності в процесі адаптації виникають, як правило, у дітей, які дуже прив'язаних до своєї родини, домівки, в яких недостатньо сформовані навички самообслуговування. Адаптація таких дітей проходить з певними ускладненнями, вони не комунікабельні, замкнені, не мають яскраво виражених лідерських якостей, з певними особливостями поведінки, іноді навіть з проявами агресії. Успіх і тривалість адаптаційного періоду залежить також від віку дитини: чим дитина старша, тим вона швидше адаптується до нових умов.

Для зменшення ускладнень під час адаптаційного періоду у дітей, які тимчасово змінюють не тільки навчальний заклад, але й місце проживання, необхідно правильно організувати психолого-педагогічний супровід дітей.

Психолого-педагогічний супровід передбачає активну роботу і взаємодію практичного психолога, вихователів, класних керівників, вчителів-предметників, соціального педагога, медпрацівників, адміністрації, батьків чи опікунів дитини і відбувається за етапами (мал.1):

- перший етап – проведення психолого-педагогічного моніторингу з метою вивчення дітей, для яких адаптаційний період може припускати певні труднощі;
- другий етап – це планування і проведення заходів з метою скорочення тривалості адаптаційного періоду і його загальної успішності;
- третій етап – проведення повторного психолого-педагогічного моніторингу і оцінка рівня адаптації.

Мал. 1. Етапи психолого-педагогічного супроводу дітей в адаптаційний період у закладах санаторного типу

Психолого-педагогічний супровід дитини протягом періоду перебування у закладі виглядає наступним чином. Перед початком навчального року проводиться прийом майбутніх учнів, де спеціалісти школи (лікар, практичний психолог, соціальний педагог) мають можливість ознайомитись з медичною, психолого-педагогічною документацією кожної дитини, поспілкуватися як з самими школярами, так і з його батьками чи опікунами. В результаті такої роботи практичний психолог отримує первинну інформацію про дитину і особливості характеру, взаємодія з оточуючими людьми, досягненнями і труднощами навчальної діяльності, захопленнями школяра. Отриманий під час прийому інформація фіксується в індивідуальну картку дитини, аналізується. На основі зроблених висновків, складаються рекомендації для вихователів і вчителів.

Крім того, з найперших днів, ведеться спостереження за поведінкою, емоційним етапом дитини, тим, як дитина контактує з однокласниками, педагогами, наскільки активна в позакласній діяльності. На уроках вчителі спостерігають за пізнавальною активністю, аналізують успішність учнів з предмету. Класний керівник проводить порівняльний аналіз успішності на основі річних оцінок за попередній рік і оцінок, вже отриманих в перший місяць навчання в санаторній школі-інтернаті. В процесі спостереження відбувається регулярний обмін інформацією між класним керівником, вихователем і практичним психологом.

Паралельно з діагностичною роботою проводяться профілактичні заходи: тренінги, індивідуальні чи групові тематичні бесіди, консультування батьків, залучення дітей до занять в шкільних гуртках, факультативах. Завдяки психологічним тренінгам школярі вчаться презентувати себе, аналізувати власну поведінку, толерантно відноситися до оточуючих людей, формувати у собі навички безконфліктного вирішення проблем, вивчають правила школи-інтернату. В програму тренінгових занять входять вправи, запозичені з арттерпії, кінезіології, які сприяють зняттю внутрішньої напруги й позитивно впливають на загальний емоційний стан школяра.

Наступний вид роботи – це індивідуальні й групові тематичні бесіди з учнями. Метою таких бесід є виявлення й розв’язання поточних проблем. Вони можуть проводитись як практичним психологом, так і класним керівником, вихователем, соціальним педагогом, представниками адміністрації школи.

Окрема увага приділяється консультуванню батьків. Виявлено, що не кожна доросла людина повністю володіє інформацією про особливості протікання адаптаційного періоду у дітей. Тому першочерговим завданням практичного психолога при проведенні консультування стає повне інформування батьків про цей процес. Також слід підготувати батьків до того, що перші дні перебування дитини в школі-інтернаті можуть супроводжуватися частими дзвінками з проханням забрати додому.

Одним із факторів, що впливають на успіх адаптації, є позаурочна робота. Встановлено, що чим частіше і цікавіше проводяться загальношкільні, класні заходи, різноманітна гурткова робота, тим швидше дитина адаптується.

Як вже відмічалось раніше, на протязі всього навчального року відстежується успішність адаптації школярів. На основі результатів аналітичної роботи робляться висновки про рівень успішності дитини, складається рекомендації для вихователів, класного керівника, батьків чи опікунів дитини, при необхідності практичним психологом планується додаткове психолого-діагностичне обстеження дитини, організовується корекційно-розвиваюча робота.

Отже, адаптація для дитини є важливим для її психологічного і фізичного здоров'я. Успіх адаптації залежить від багатьох факторів, одним з них є добре організована система психолого-педагогічного супроводу в період адаптації. Це дозволяє знизити відсоток дезадаптації, а також позитивно впливає на загальну адаптацію учнів у школах санаторного типу.

Література:

1. *Положення про загальноосвітню школу-інтернат та загальноосвітню санаторну школу-інтернату*: Наказ МОН України від 12.06.2003 №363, URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0525-03?lang=en>
2. Нечипоренко В. В. (2006). *Системний розвиток навчально-реабілітаційного центру як умова формування життєвих компетенцій в учнів з обмеженими можливостями здоров'я*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.03. Ін-т спец. педагогіки АПН України. Київ, 20 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/464757/>
3. Ковбасюка Ю.В. (2010). *Енциклопедичний словник з державного управління*. Київ: НАДУ. 820 с.
4. Березовська Л. І., Смоляк М. А. (2014). *Психологічні особливості адаптації школярів до навчання*. Вісник Національного університету оборони України. №4 (41). С. 162-167.
5. Крупник Г. А. (2014). *Особливості психологічного супроводу адаптації першокласників до навчального процесу*. Таврійський вісник освіти. № 2 (46). С. 251-257.